

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 191/2022 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- puheenjohtaja Markus Lohi, sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta
- valiokuntaneuvos Harri Sintonen, sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta
- valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen, sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta
- professori Kaarlo Tuori
- professori Tuomas Ojanen
- professori (emerita) Raija Huhtanen

Viitetiedot

Perustuslakivaliokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnon PeVL 79/2022 vp.

SOSIAALI- JA TERVEYSTIETEIDEN VALIOKUNNAN LAUSUNTOPYYNTÖ

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on 25.1.2023 päättänyt pyytää perustuslakivaliokunnan lausunnon hallituksen esitystä koskevasta mietintöluonnoksesta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvioinnin lähtökohtia

(1) Perustuslakivaliokunnan arvioitavana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintöluonnos hallituksen esityksestä vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi. Perustuslakivaliokunta

Valiokunnan lausunto PeVL 100/2022 vp

on antanut sanotusta hallituksen esityksestä lausunnon (PeVL 79/2022 vp), jossa valiokunta piti edellytyksenä vammaispalvelulakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä valiokunnan säännösten kirjoitustavasta ja ikäänymisrajauksesta tekemien valtiosääntöoikeudellisten huomautusten asianmukaista huomioon ottamista. Lisäksi perustuslakivaliokunta totesi, että hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (jäljempänä myös asiakasmaksulaki) muuttamiseksi voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä vain, jos lakia muutetaan niin, ettei hengityslaitetta käyttävien hengityshalvauspotilaiden oikeuksiin aiheudu esityksessä kuvatulla tavalla vaikuttavia heikennyksiä.

(2) Perustuslakivaliokunnan aikaisemman lausunnon mukaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan on tarkasti harkittava, ovatko muutokset lakiehdotuksiin valmisteltavissa eduskuntakäsittelyssä. Perustuslakivaliokunta on perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edellyttänyt perusratkaisuihin olennaisesti vaikuttavien ja merkittävien muutosten saattamista uudestaan perustuslakivaliokunnan arvioitaviksi (ks. esim. PeVL 4/2021 vp, kappale 41). Aikaisemman lausunnon mukaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnos on saatettava perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, jos sosiaali- ja terveysvaliokunta päätyy itse valmistelemaan perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyt muutokset (PeVL 79/2022 vp, kappaleet 26—27).

Palvelujen toteuttaminen

(3) Perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossa kiinnittänyt huomiota siihen, että palveluja koskeva sääntely on siinä määrin epämääräistä, etteivät palvelujen sisältö, niiden saamiselle edellytykset ja palveluihin oikeutettujen piiri käy yksiselitteisesti ilmi laista. Lakiehdotuksessa käytetty käsitteistö on lisäksi osin vaikeaselkoista ja täsmennyttä. Valiokunnan mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely 6 §:n 1 momentissa tarkoitetuista palveluista ei täytä lailla säätämisen vaatimukseen sisältyviä vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä selkeydestä ja ymmärrettävyydestä (ks. esim. PeVL 13/2020 vp ja PeVL 2/2018 vp). Valiokunta asetti subjektiivisia oikeuksia koskevien säännösten kirjoitustavan täsmennyksen ja selkeyttämisen edellytykseksi vammaispalvelulakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 79/2022 vp, kappaleet 8—10).

(4) Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa täsmennyksiä ja täydennyksiä subjektiivisia oikeuksia koskeviin vammaispalvelulain 7, 8, 10, 12—19, 21—25, 27 ja 28 §:ään. Lisäksi lakiin ehdotetaan uusia säännöksiä. Muutosehdotusten tarkoituksena on mietintöluonnoksen perustelujen mukaan täyttää lain täsmällisyydelle ja tarkkarajaisuudelle sekä selkeydelle ja ymmärrettävyydelle asetetut vaatimukset. Samalla säännöksissä on pyritty edelleen ottamaan huomioon vammaisten henkilöiden vaihtelevat avun ja tuen sekä huolenpidon tarpeet.

(5) Mietintöluonnoksessa subjektiivisia oikeuksia koskevien säännösten kirjoitustapaa on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan sinänsä täsmennetty ja selkeytetty valiokunnan aikaisemmassa lausunnossa edellytetyllä tavalla. Valiokunta pitää kuitenkin valitettavana, että mietintöluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa monelta osin lähinnä toistetaan säännösehdoituksia ilman, että perusteluista saa juurikaan tulkinta-apua esimerkiksi säännösehdoituksissa käytettyjen käsitteiden käyttö- ja merkitysyhteyksiin sekä yleisemmin säännösehdoitusten sisältöön.

Valiokunnan lausunto PeVL 100/2022 vp

(6) Perustuslakivaliokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, ettei mietintöluonnokseen sisälly senkaltaista vaikutusten arviointia kuin hallituksen esityksessä olisi esitettävä. Tämä vaikeuttaa esimerkiksi sen arviointia, miten mietintöluonnoksessa ehdotetut muutokset turvaavat vammaisten henkilöiden ja eri vammaisten henkilöiden ryhmien oikeuksia yhdenvertaisesti. Perustuslakivaliokunta painottaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulee vielä huolellisesti tarkastella ehdotettua sääntelyä siltä kannalta, ettei sääntely aiheuta vammaisten henkilöiden tai heidän tarvitsemiensa palveluiden (esim. pistekirjoituksen opetus) jäämistä sääntelyn ulkopuolelle.

Ikääntymisrajaus

(7) Perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossa edellyttänyt, että vammaispalvelulakiin ehdotettu niin sanottu ikääntymisrajaus (1. lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 3 kohta) poistetaan lakiehdotuksesta. Tällainen muutos on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

(8) Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa ikääntymisrajauksen poistamista vammaispalvelulakiehdotuksen 2 §:stä. Ehdotettu muutos vastaa mietintöluonnoksen perustelujen mukaan voimassa olevan vammaispalvelulain 4 §:n 1 momentin mukaista tilannetta.

(9) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotuksessa on otettu asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetty ikääntymisrajaukseen koskeva valtiosääntöoikeudellinen huomautus.

Hengityslaitetta käyttävien henkilöiden asema

(10) Lakia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista ehdotetaan hallituksen esityksessä muutettavaksi sellaisella tavalla, että muutos käytännössä tarkoittaisi hengityslaittepotilaiden erityisaseman lakkauttamista (ks. tarkemmin PeVL 79/2022 vp, kappaleet 19—20).

(11) Perustuslakivaliokunta on silloista lakiehdotusta arvioidessaan todennut muun muassa, ettei perustuslaista johdu velvoitetta esimerkiksi säilyttää hengityslaittepotilaiden oikeudellinen asema sellaisena kuin se on tällä hetkellä. Valiokunnan mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu hengityslaitetta käyttävien henkilöiden asemaan kohdistuva muutos ja sen esityksessä kuvatut vaikutukset merkitsevät kuitenkin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten henkilöiden perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattujen oikeuksien oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaisia heikennyksiä. Valiokunnan mukaan lakiehdotuksen muuttaminen niin, että hengityslaitetta käyttävien hengityshalvauspotilaiden oikeuksiin ei aiheudu esityksellä kuvatulla tavalla vaikuttavia heikennyksiä, on edellytyksenä asiakasmaksulakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 79/2022 vp, kappaleet 22—24).

(12) Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa ensinnäkin asiakasmaksulain 5 §:n 3 kohdassa säädettävän, että hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle annettava hoito, ylläpito terveydenhuollon laitoshoidon aikana sekä hoitoon liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia. Toiseksi valiokunta ehdottaa, että kotihoidossa olevien henkilöiden osalta nykyiseen asiakasmaksulakiin ja -asetukseen perustuvaa ylläpitokorvausta vastaava etuus turvattaisiin lisäämällä vammaispalvelulakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 3 kohtaan.

Valiokunnan lausunto PeVL 100/2022 vp

dotukseen uusi säännös, jonka perusteella kotihoidossa oleville henkilöille myönnetään nykyistä ylläpitokorvausta (1 400 e) vastaavaa taloudellista tukea.

(13) Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan nyt ehdotettava sääntely täyttää sinänsä valiokunnan aikaisemmassa lausunnossa asetetut edellytykset. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota vammaispalvelulakiin ehdotettuun määritelmään. Hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä tarkoitetaan ehdotuksen mukaan henkilöä, jonka elämän ylläpitäminen edellyttää henkitorviavanteen kautta toteutettavaa hengitystukihoitoa.

(14) Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan henkitorviavanne ei kuitenkaan ole ainoa tapa toteuttaa elämän ylläpitämiseksi annettavaa hengitystukihoitoa. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulee vielä muuttaa sääntelyä niin, että kaikki vertailukelpoisessa asemassa olevat hengityslaitteen varassa elävät henkilöt tulevat sen piiriin. Tämä on edellytyksenä valiokunnan mietintöön sisältyvän 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Seuranta

(15) Nyt ehdotetulla lainsäädännöllä on merkittäviä vaikutuksia vammaisten henkilöiden elämään. Sääntelyllä on vaikutuksia myös hyvinvointialueiden toimintaan ja talouteen. Perustuslakivaliokunta korostaa tarvetta seurata tarkoin lainsäädännön vaikutuksia ja tarvittaessa ryhtyä havaittujen ongelmien korjaamiseen. Valiokunnan mielestä seurannan tarvetta korostaa sekin, että lakiehdotusta on muutettu merkittävästi kireässä aikataulussa ja ilman tavanomaista vaikutusten arviointia eduskuntakäsittelyn aikana. Perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tekee uudistuksen seurantaa koskevan lausumaehdotuksen eduskunnalle.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan hengityslaitteen varassa elävän henkilön määritelmästä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Valiokunnan lausunto PeVL 100/2022 vp

Helsingissä 14.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

tilapäinen puheenjohtaja Jukka Gustafsson sd

jäsen Bella Forsgrén vihr

jäsen Maria Guzenina sd

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Olli Immonen ps

jäsen Hilikka Kemppi kesk

jäsen Jari Kinnunen kok

jäsen Mikko Kinnunen kesk

jäsen Anna Kontula vas

jäsen Mats Löfström r

jäsen Wille Rydman ps

jäsen Tuula Väättäinen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala